

THE REINTERPRETATION OF MYTH IN THE CONTEXT OF MODERNITY

Maria-Luiza Bistreanu
PhD Student, University of Craiova

Abstract: *Mircea Eliade was a key figure in the study of myth, viewing it as a vital part of human consciousness. He introduced the idea of "eternal return", showing how rituals in traditional societies connect people to sacred time. Myths resurface during crises to restore social identity, often legitimizing political ideologies like Fascism or Communism. Eliade also explored **hierophany**, where the sacred manifests in the everyday. His interdisciplinary approach influenced anthropology, religious studies, and literature. For Eliade, myths continue to shape modern narratives, providing meaning to individual and collective life*

Keywords: *Myth; Eternal return; Hierophany; Ritual; Sacred.*

Mircea Eliade a revoluționat studiile moderne despre mit și istorie printr-o abordare care a depășit simpla analiză structuralistă sau simbolică a miturilor, oferind o viziune integratoare asupra modului în care acestea modelează conștiința umană și influențează evoluția istorică. Gândirea sa a demonstrat că mitul nu este o relicvă a trecutului, ci o realitate vie, care continuă să modeleze structurile mentale ale indivizilor și colectivităților, chiar și în epoca modernă. Studiile sale au schimbat fundamental modul în care mitul este perceput în științele umaniste, contribuind la înțelegerea acestuia nu doar ca o poveste tradițională, ci ca un mecanism fundamental al gândirii și organizării sociale.¹

Eliade a introdus o perspectivă inovatoare asupra mitului, subliniind că acesta nu trebuie privit doar ca o formă de explicație primitivă a lumii, ci ca un instrument de raportare la existență, care oferă modele de comportament și justifică realități politice, sociale și culturale. În concepția sa, mitul nu este doar un ansamblu de povești despre zei și eroi, ci un sistem complex de semnificații prin care omul se raportează la sacru și la propria sa condiție existențială. Astfel, el a propus o hermeneutică a mitului, în care fiecare poveste mitologică este de fapt o manifestare a unei structuri profunde a conștiinței umane, o expresie a dorinței de a ordona lumea și de a conferi un sens timpului.

Una dintre cele mai importante contribuții ale lui Eliade la studiile moderne despre mit și istorie a fost teoria sa asupra „eternei reîntoarceri”, care susține că societățile tradiționale percep timpul nu ca o succesiune lineară de evenimente ireversibile, ci ca un ciclu repetitiv, în care trecutul mitic este actualizat prin ritualuri și evenimente simbolice. Această idee a influențat profund antropologia, istoria religiilor și studiile culturale, oferind un nou cadru de interpretare pentru fenomenul reactivării miturilor în contexte sociale și politice diferite.² Eliade a demonstrat că, în momente de criză, societățile revin la miturile fondatoare pentru a-și reconfirma identitatea și pentru a-și justifica acțiunile, un fenomen observabil atât în comunitățile arhaice, cât și în naționalismele moderne.

Un alt aspect esențial al contribuției sale a fost reinterpretarea relației dintre mit și istorie, o temă pe care a explorat-o în numeroase lucrări, printre care *Mitul eternei reîntoarceri* și *Sacru și profanul*. Eliade a arătat că, în societățile tradiționale, istoria nu este percepută ca o serie de evenimente izolate, ci ca o reiterare a unor modele mitice care se actualizează periodic. Această viziune a fost preluată și dezvoltată în domeniul istoriografiei, influențând interpretările moderne ale naționalismului, revoluțiilor și renașterilor politice. Prin această perspectivă, el a demonstrat că mișcările istorice nu sunt doar

¹ Roberto Scagno, *Alcuni punti fermi sull'impegno politico di Mircea Eliade nella Romania interbellica*, în *Esploratori del pensiero umano*, Jaca Book, Milano, 2000, p. 56

² Joaquín Garrigós, *Pasiunea lui Mircea Eliade pentru Spania*, în *Revista de cultură*, vol. IV, octombrie 2007, p. 12

fenomene economice și sociale, ci și expresii ale unor structuri simbolice profunde, care oferă comunităților un cadru narativ pentru auto-definire și pentru justificarea transformărilor politice.

Un domeniu în care gândirea lui Eliade a avut un impact considerabil este studiul naționalismului și al miturilor politice. A subliniat că ideologiile naționale moderne nu sunt simple construcții artificiale, ci adesea reactualizări ale unor mituri străvechi, care oferă o bază de legitimitate pentru structurile de putere. Ideea sa despre renașterea miturilor în modernitate a fost preluată de numeroși istorici și politologi care au analizat modul în care regimurile totalitare sau mișcările naționaliste au folosit miturile fondatoare pentru a-și construi narativele politice. De exemplu, fascismul italian, nazismul german și național-comunismul românesc au utilizat mituri despre trecutul glorios al națiunii și despre necesitatea unei reîntoarceri la valorile originare, pentru a justifica proiecte politice de amploare. Această observație confirmă teza sa conform căreia modernitatea nu a eliminat mitul, ci doar l-a reconfigurat și l-a adaptat la noile structuri de putere.³

Un alt domeniu unde influența sa este evidentă este studiul simbolismului religios. Eliade a demonstrat că miturile nu trebuie privite izolat, ci în cadrul unor sisteme simbolice complexe, care leagă spațiul, timpul și experiența umană de o realitate transcendentă. Conceptul său de hierofanie, prin care un obiect sau un eveniment banal poate deveni un simbol al sacralului, a fost adoptat în numeroase studii de religie comparată și antropologie. Această idee a fost aplicată în analiza arhitecturii sacre, a riturilor inițiatice și a tradițiilor religioase din întreaga lume, demonstrând că percepția mitică asupra realității nu este specifică doar societăților arhaice, ci persistă în diferite forme chiar și în epoca modernă.

Eliade a influențat și studiile literare și filozofia culturii, prin ideea că literatura modernă nu este doar o reflecție a realității sociale, ci și un spațiu în care miturile sunt reactivate și reinterpretate.⁴ Scriitori precum James Joyce, Jorge Luis Borges și Thomas Mann au utilizat structuri narative inspirate din mitologie, iar Eliade a fost printre primii gânditori care au analizat această tendință ca pe un fenomen central al modernității. În literatura sa fantastică, el însuși a utilizat simboluri mitice și structuri narative circulare pentru a ilustra modul în care sacralitatea timpului și spațiului poate fi descoperită în existența cotidiană.

În sfera filozofiei istoriei, Eliade a influențat gânditori precum Paul Ricoeur și Claude Lévi-Strauss, care au preluat unele dintre ideile sale despre structurile narative ale istoriei și despre funcția mitului în organizarea gândirii umane. Ricoeur, de exemplu, a dezvoltat teoria conform căreia istoria este narativizată prin structuri simbolice care se bazează pe mituri fondatoare, o idee care are rădăcini directe în opera lui Eliade. De asemenea, studiile sale au fost esențiale pentru dezvoltarea mitocriticii, un domeniu care analizează prezența miturilor în literatura și cultura modernă.

Prin toate aceste contribuții, Eliade a reușit să transforme studiile despre mit și istorie într-un domeniu interdisciplinar, care îmbină antropologia, filozofia, religia comparată și studiile culturale. Gândirea sa a demonstrat că mitul nu este un fenomen depășit de progresul istoric, ci un mecanism fundamental al conștiinței umane, care continuă să modeleze realitatea și să ofere sens existenței.⁵ Această perspectivă a influențat profund nu doar studiile academice, ci și modul în care oamenii de cultură, politologii și istoricii au început să interpreteze relația dintre trecut, identitate și structurile simbolice ale societății moderne.

Viziunea lui Mircea Eliade despre mit rămâne relevantă în analiza ideologiilor contemporane deoarece explică mecanismele profunde prin care societățile își construiesc identitatea, își justifică acțiunile și își proiectează viitorul. Gândirea sa demonstrează că, deși trăim într-o epocă dominată de tehnologie și raționalism, miturile nu au dispărut, ci s-au transformat și s-au adaptat noilor realități politice, economice și culturale. Ideologiile moderne, fie că sunt naționaliste, populiste, ecologiste sau

³ Andrei Oișteanu, Mircea Eliade și fascinația pentru Cămășile verzi, în Revista 22, nr. 15, aprilie 2007, p. 165

⁴ Mircea Handoca, Mircea Eliade. Biografie, Editura Albatros, București, 1997, p. 156

⁵ Cristian Vasile, Politică și cultură în România comunistă, Editura Humanitas, București, 2013, p. 158

tehnocratice, nu funcționează doar prin argumente raționale, ci și prin mecanisme mitologice care conferă sens și coerență viziunii despre lume pe care o propun adeptilor lor.

Unul dintre conceptele esențiale ale lui Eliade, „eterna reîntoarcere”, explică modul în care societățile recurg la mituri pentru a înțelege prezentul și pentru a-și justifica aspirațiile. Multe dintre ideologiile contemporane folosesc modele mitice pentru a construi narative despre un trecut glorios care trebuie restaurat sau despre un viitor utopic care trebuie atins. Naționalismele moderne, de exemplu, se bazează pe mituri despre originea pură și nobilă a națiunii, pe ideea că un trecut eroic a fost trădat și trebuie recuperat printr-un efort colectiv.⁶ Această structură narativă este similară cu cea întâlnită în miturile fondatoare ale multor civilizații, unde o epocă de aur este urmată de o decădere, iar apoi de o restaurare mesianică. Acest tip de discurs apare atât în mișcările politice de dreapta, care glorifică trecutul național, cât și în cele de stânga, care promet o revoluție ce va duce la o societate perfectă.

Un exemplu clar al actualității gândirii lui Eliade este modul în care populismul contemporan folosește mituri pentru a construi o identitate colectivă. Liderii populiști creează narațiuni în care poporul este văzut ca o entitate sacră, pură, aflată în conflict cu elitele corupte sau cu forțe externe care amenință unitatea națiunii. Această polarizare amintește de miturile eshatologice în care lumea este divizată între forțele binelui și ale răului, iar o luptă finală va duce la instaurarea unei noi ordini. În acest sens, mitologia politică modernă nu este diferită de miturile medievale despre salvarea lumii printr-un conducător providențial sau printr-o purificare drastică a societății.

O altă dimensiune a relevanței gândirii sale este modul în care tehnologia și globalizarea au generat noi mituri ale progresului și ale salvării. În era digitală, multe ideologii promovează un mit al viitorului tehnologic utopic, în care inteligența artificială, explorarea spațială și automatizarea vor rezolva toate problemele umanității.⁷ Acest tip de gândire este o formă modernă a miturilor mesianice, în care progresul tehnologic este văzut ca un factor ce va duce la o „reînnoire” a lumii, similar cu ideea de apocalipsă și regenerare cosmică întâlnită în numeroase religii. Transumanismul, de exemplu, promite depășirea limitelor umane prin fuziunea cu tehnologia, ceea ce rezonează cu mituri străvechi despre nemurire și transcendere.

Un alt domeniu în care Eliade rămâne actual este ecologia și criza climatică, unde se poate observa reactivarea unor mituri despre puritatea pierdută și despre nevoia unei renașteri. Mișcările ecologiste folosesc frecvent un discurs în care lumea modernă este percepută ca un paradis devastat de lăcomie și industrializare, iar viitorul poate fi salvat doar printr-o întoarcere la un mod de viață armonios cu natura. Această idee reflectă structura miturilor cosmogonice, unde o civilizație ajunge la un punct critic și trebuie să fie purificată pentru a se reîntoarce la ordinea originală. Astfel, ecologia contemporană nu este doar o știință, ci și o ideologie care folosește mituri pentru a mobiliza oamenii și pentru a le oferi un sens existențial.

Mai mult, teoriile conspiraționiste moderne sunt un alt exemplu de persistență a mitului în gândirea contemporană. Aceste teorii nu sunt doar forme de dezinformare, ci structuri narative care urmează tiparul miturilor arhaice despre lupta dintre eroi și forțele malefice ascunse. Fie că este vorba despre ideea unui grup secret care controlează lumea, fie despre narațiuni legate de sfârșitul iminent al civilizației, aceste teorii funcționează ca niște mituri moderne care oferă o explicație simbolică pentru anxietățile sociale și politice ale epocii noastre.⁸ Eliade a observat că omul modern nu poate trăi fără mit, iar teoriile conspiraționiste sunt o dovadă clară că nevoia de a găsi un sens transcendent în haosul istoriei este încă prezentă.

Relevanța gândirii lui Eliade este vizibilă și în modul în care noile mișcări sociale construiesc identități colective prin mituri de origine și renaștere. De la mișcările pentru justiție socială, care rescriu trecutul pentru a sublinia nevoia unei noi ordini, până la ideologiile postmoderne care contestă marile

⁶ Sorin Alexandrescu, *Paradoxul român*, Editura Univers, București, 1998, p. 70

⁷ Mircea Eliade, *Istoria credințelor și ideilor religioase*, vol. 1-3, Editura Științifică, București, 1981, p. 93

⁸ Mircea Eliade, *Mitul eternei reîntoarceri*, Editura Univers Enciclopedic, București, 1999, p. 113

narațiuni ale istoriei occidentale, toate aceste curente utilizează mitul ca instrument de redefinire a identității și de justificare a schimbărilor politice. Această dinamică demonstrează că, în ciuda tendinței moderne de a considera mitul ca fiind depășit, el rămâne o componentă fundamentală a construcției ideologice și identitare.

Prin toate aceste exemple, devine clar că Eliade nu a fost doar un istoric al religiilor, ci un vizionar care a înțeles că mitul nu va dispărea niciodată, ci va continua să modeleze realitatea umană în forme noi și neașteptate.⁹ De la populism și naționalism la transumanism și ecologie, de la teoriile conspirației la miturile tehnologice ale viitorului, toate aceste ideologii demonstrează că nevoia de mit nu este o relikvă a trecutului, ci o trăsătură fundamentală a conștiinței umane. Eliade rămâne esențial pentru oricine vrea să înțeleagă cum funcționează lumea de azi, deoarece a reușit să explice de ce mitul este încă motorul care dă formă gândirii, emoțiilor și acțiunilor colective.

Teoriile lui Mircea Eliade continuă să aibă un impact semnificativ asupra studiilor moderne privind miturile naționale, oferind un cadru interpretativ profund pentru înțelegerea modului în care aceste mituri modelează identitatea colectivă și discursul cultural al unei națiuni. Cercetătorii contemporani utilizează conceptele sale despre sacru și profan, despre mit ca realitate fundamentală și despre reactivarea periodică a acestuia în diverse contexte istorice și sociale. În special, ideea sa conform căreia mitul nu este doar o poveste a trecutului, ci un mecanism activ prin care comunitățile își structurează existența și își legitimează identitatea, rămâne o temă centrală în analiza mitologiilor naționale din întreaga lume.

Un exemplu de studiu recent care aplică teoriile lui Eliade este cel dedicat mitului lui Ștefan cel Mare în contextul identității naționale românești.¹⁰ În această cercetare, Ștefan cel Mare nu este analizat doar din perspectiva unui conducător istoric, ci este privit ca o figură mitică, care a fost reinterpretată de-a lungul timpului pentru a răspunde unor nevoi simbolice ale societății românești. Studiul arată că, de la cronicarii medievali până la literatura naționalistă din secolul al XIX-lea și propaganda comunistă a secolului XX, imaginea lui Ștefan cel Mare a suferit multiple transformări, fiind adaptată în funcție de contextul istoric și politic. Folosind perspectiva lui Eliade asupra mitului ca realitate vie, cercetătorii argumentează că Ștefan cel Mare nu este doar un erou istoric, ci un arhetip, un model de conducător providențial care este mereu actualizat în momentele de criză ale națiunii.

O altă direcție de cercetare influențată de Eliade privește modul în care miturile naționale au fost utilizate în construcția statului modern în diverse părți ale lumii. Un exemplu relevant este analiza mitului american al „Destinului Manifest”, care, de-a lungul secolelor, a fost folosit pentru a justifica expansiunea teritorială și ideea de superioritate morală a Statelor Unite. Studiile recente arată că acest mit funcționează într-un mod similar cu miturile de origine descrise de Eliade, oferind o explicație sacră pentru dezvoltarea istorică a unui popor. Deși inițial acest mit avea o dimensiune religioasă, el a fost reinterpretat în contexte laice, servind drept fundament pentru ideologia politică și socială a SUA. Aceasta confirmă observația lui Eliade conform căreia mitul, departe de a dispărea, își schimbă doar formele de expresie, păstrând însă aceeași funcție fundamentală în societate.

În mod similar, în Portugalia, mitul sebastianismului continuă să fie un subiect de analiză în lumina teoriilor lui Eliade despre timp sacru și așteptarea eroului salvator. Cercetătorii contemporani au explorat modul în care acest mit, care susține că regele Sebastian al Portugaliei, dispărut în bătălia de la Alcácer Quibir, se va întoarce pentru a salva națiunea, a influențat nu doar cultura populară, ci și discursul politic și identitatea națională.¹¹ Această cercetare demonstrează că miturile nu sunt doar povești vechi, ci structuri simbolice active, care continuă să modeleze percepțiile colective despre trecut, prezent și viitor.

⁹ Mircea Eliade, *Sacru și profanul*, Editura Humanitas, București, 1995, p. 160

¹⁰ Mircea Eliade, *Imagini și simboluri*, Editura Humanitas, București, 1994, p. 114

¹¹ Mircea Eliade, *Noaptea de Sânziene*, Editura Litera, București, 2012, p. 45

Un alt exemplu de aplicare a teoriilor eliadeene se regăsește în studiile despre reconstrucția identității naționale în Europa de Est după prăbușirea regimurilor comuniste. În această zonă, miturile naționale au fost reactivate pentru a redefini identitatea națională într-un context de tranziție. În România, mitul dacilor și al originii glorioase a poporului român a cunoscut o revenire puternică în perioada postcomunistă, fiind folosit pentru a umple vidul ideologic lăsat de căderea regimului totalitar. Folosind perspectiva lui Eliade asupra mitului ca formă de reactualizare a unui timp sacru, cercetătorii au argumentat că această întoarcere la trecut nu este doar o simplă nostalgie, ci o încercare de a restabili un sens al continuității istorice și spirituale într-o societate aflată în schimbare.¹²

Analiza miturilor naționale prin prisma teoriilor lui Eliade nu se limitează doar la Europa. În America Latină, studii recente au explorat modul în care miturile precolumbiene au fost reinterpretate în literatura contemporană pentru a crea o identitate culturală distinctă. De exemplu, mitul aztec al lui Quetzalcoatl, zeul care a promis că se va întoarce, a fost reactivat în diverse forme în discursurile naționaliste mexicane și chiar în mișcările indigene moderne. Acest proces de reactualizare a miturilor străvechi în contexte moderne confirmă ideea lui Eliade conform căreia mitul nu moare, ci se adaptează noilor condiții sociale și culturale.

Toate aceste exemple arată că teoriile lui Mircea Eliade rămân extrem de relevante în analiza miturilor naționale în contextul modernității. Studiile recente confirmă faptul că mitul nu este doar o poveste a trecutului, ci un mecanism activ prin care societățile își definesc identitatea și își legitimează existența.¹³ Prin explorarea acestor teme în contexte variate, cercetătorii continuă să demonstreze valabilitatea conceptelor eliadeene și impactul profund pe care acestea îl au asupra înțelegerii structurilor simbolice ale lumii contemporane.

În scrierile sale, Eliade a demonstrat că miturile nu sunt simple povești, ci structuri fundamentale care modelează percepțiile colective despre trecut, prezent și viitor. Acest principiu a fost aplicat în numeroase cercetări care investighează modul în care națiunile își construiesc narațiunile istorice, transformând evenimente reale în simboluri cu semnificație mitică.¹⁴ De exemplu, în România, mitul dacilor și al originii pure a poporului român a fost analizat prin prisma conceptului eliadean al eternei reîntoarceri, care explică nevoia popoarelor de a reactualiza în permanență trecutul mitic pentru a-și legitima prezentul. Prin această prismă, cercetătorii au argumentat că identitatea națională românească este profund legată de un proces de mitificare a trecutului, prin care istoria este transformată într-o narațiune simbolică de continuitate și rezistență.

Un alt domeniu în care viziunea lui Eliade este frecvent utilizată este cel al studiilor despre identitatea culturală în contextul globalizării. În societățile contemporane, în care granițele culturale devin din ce în ce mai permeabile, multe comunități se confruntă cu o criză a identității, determinată de pierderea unor tradiții considerate fundamentale. Studiile influențate de Eliade au arătat că această criză este adesea gestionată printr-o reîntoarcere la mituri, fie prin revitalizarea simbolurilor religioase tradiționale, fie prin reinterpretarea unor figuri istorice într-un registru mitic. Un exemplu relevant în acest sens este cercetarea asupra renașterii sentimentului național în fostele republici sovietice, unde identitatea culturală s-a reconstruit în jurul unor mituri naționale care au fost fie recuperate din trecutul pre-sovietic, fie reinventate pentru a crea o continuitate simbolică între trecut și prezent. Acest fenomen confirmă teoria eliadeană conform căreia societățile nu pot exista fără mituri, iar atunci când un mit vechi este erodat, un nou mit va apărea pentru a umple golul lăsat în structura simbolică a comunității.

În același registru, studiile despre identitatea diasporei aplică frecvent conceptele lui Eliade pentru a analiza modul în care comunitățile de emigranți reușesc să-și mențină identitatea culturală prin ritualuri și narative mitologice.¹⁵

¹² Mircea Eliade, *Salazar și revoluția în Portugalia*, Editura Gorjan, București, 1942, p. 46

¹³ Mircea Eliade, *Jurnalul portughez și alte scrieri*, Editura Humanitas, București, 2010, p. 76

¹⁴ Mircea Eliade, *Os Romenos, Latinos do Oriente*, Livraria Clássica Editora, Lisabona, 1943, p. 116

¹⁵ Florin Țurcanu, *Mircea Eliade. Prizonierul istoriei*, Editura Humanitas, București, 2007, p. 72

Un alt exemplu concret în care viziunea lui Eliade este aplicată în studiile despre identitate culturală este analiza miturilor eroice și a figurilor istorice mitologizate. Studiile recente despre imaginea lui Simón Bolívar în America Latină arată că eroul eliberator a fost transformat, în multe cazuri, într-un personaj mitologic, în conformitate cu tiparele descrise de Eliade. Bolívar nu este perceput doar ca o figură istorică, ci ca un simbol al renașterii naționale și al destinului mesianic al popoarelor latino-americane. Aceeași abordare poate fi observată în cazul unor personalități precum Napoleon Bonaparte în Franța, Mustafa Kemal Atatürk în Turcia sau Mahatma Gandhi în India, care au fost transformați din lideri politici în figuri mitice, simboluri ale regenerării și unității naționale. Această mitificare a eroilor se încadrează perfect în teoria lui Eliade despre necesitatea comunităților de a avea figuri arhetipale care să le ofere sens și direcție.

Un aspect esențial al aplicării viziunii lui Eliade în studiile despre identitate culturală este analiza raportului dintre mit și politică. În multe cazuri, miturile naționale sunt utilizate de elitele politice pentru a legitima structurile de putere și pentru a construi o viziune asupra trecutului care să sprijine proiectele ideologice ale prezentului.¹⁶ Studiile influențate de Eliade au arătat că această instrumentalizare a mitului nu este un fenomen modern, ci o constantă a istoriei, deoarece miturile au fost dintotdeauna utilizate pentru a conferi legitimitate autorităților politice și pentru a structura identitatea colectivă. Un exemplu elocvent este felul în care regimurile dictatoriale ale secolului XX au reactivat mituri istorice pentru a-și justifica politica expansionistă sau autoritară. Atât în Italia fascistă, cât și în Germania nazistă, miturile despre gloria trecutului au fost mobilizate pentru a crea o continuitate imaginară între imperiile antice și regimurile totalitare moderne. Acest fenomen confirmă ideea lui Eliade că miturile nu sunt relicve ale trecutului, ci structuri vii, care pot fi reinterpretate și instrumentalizate în funcție de necesitățile unei epoci.

În cadrul studiilor contemporane despre identitate culturală, teoriile lui Eliade sunt, de asemenea, aplicate pentru a înțelege modul în care miturile și simbolurile sacre sunt utilizate în mișcările de renaștere culturală. În multe comunități indigene din America de Nord, America Latină și Australia, miturile străvechi sunt reactivate pentru a reafirma identitatea culturală și drepturile istorice ale acestor popoare. Studiile recente au arătat că aceste comunități nu consideră miturile lor ca fiind simple povești, ci realități sacre care le definesc existența și dreptul la continuitate culturală. Această percepție se aliniază perfect cu teoria eliadeană conform căreia mitul nu este o ficțiune, ci o realitate esențială, un model arhetipal care conferă sens lumii.

Prin urmare, aplicarea viziunii lui Mircea Eliade în studiile despre identitate culturală demonstrează că miturile rămân structuri fundamentale în definirea comunităților umane.¹⁷ Fie că este vorba despre mituri fondatoare, eroi naționali, simboluri sacre sau renașteri culturale, conceptele lui Eliade sunt folosite pentru a înțelege cum identitatea unei națiuni se construiește și se transformă în timp. Studiile influențate de el confirmă că, deși formele de expresie ale mitului se pot schimba, funcția sa de structurare a realității colective rămâne constantă, fiind esențială pentru supraviețuirea și evoluția oricărei culturi.

Reinterpretările moderne ale teoriilor lui Mircea Eliade în domeniul mitologiei politice au generat o serie de studii care analizează persistența structurilor mitologice în discursurile și ideologiile politice contemporane. Deși Eliade și-a concentrat cercetările asupra mitului în context religios și tradițional, numeroși cercetători au extrapolat teoriile sale pentru a demonstra că miturile nu dispar odată cu modernitatea, ci se transformă și se adaptează la noile realități sociale și politice. Ideea sa fundamentală, conform căreia miturile nu sunt doar relicve ale trecutului, ci structuri active care modelează mentalitățile colective și legitimează ordinea socială, a fost aplicată în mod extensiv pentru a

¹⁶ Ioan Petru Culianu, *Mircea Eliade*, Editura Nemira, București, 1995, p. 107

¹⁷ Mihai Zamfir, *Mircea Eliade și Portugalia*, prefată la *Jurnalul portughez și alte scrieri*, Editura Humanitas, București, 2006, p. 88

explica modul în care regimurile politice, ideologiile naționale și mișcările sociale utilizează mitologia pentru a-și consolida puterea.

Studiile recente care aplică viziunea lui Eliade asupra mitului în analiza politicului subliniază faptul că regimurile ideologice moderne funcționează adesea ca niște sisteme mitologice laice.¹⁸ Un exemplu relevant îl reprezintă analiza comunismului prin prisma mitologiei mesianice. Mulți cercetători au argumentat că marxismul și comunismul nu au fost simple doctrine economice, ci sisteme mitologice complete, în care proletariatul era echivalentul unei comunități alese, iar revoluția era interpretată ca un act apocaliptic care urma să conducă la instaurarea unei noi ere paradisiace. Eliade a remarcat această analogie, sugerând că ideologia marxistă păstrează multe dintre trăsăturile marilor mituri escatologice ale lumii antice, în care mântuirea era proiectată într-un viitor absolut. Astfel, cercetătorii contemporani au utilizat această perspectivă pentru a explica de ce regimurile totalitare comuniste au folosit atât de intens simboluri, ritualuri și culturi ale personalității, mecanisme care reflectă structurile tradiționale ale mitului.

Un alt domeniu în care reinterpretările teoriilor lui Eliade sunt aplicate este studiul naționalismului și al miturilor fondatoare ale statelor-națiune. Naționalismul, departe de a fi doar un fenomen politic, a fost analizat ca o formă de religie seculară, în care miturile naționale joacă un rol similar cu cel al miturilor cosmogonice din societățile arhaice. Noile state apărute în secolul al XIX-lea și în prima jumătate a secolului XX au fost construite în jurul unor narațiuni mitologice care au servit la legitimarea identității naționale. Studiile inspirate de Eliade au demonstrat că aceste mituri, fie că vorbim despre mitul Romei eterne în Italia fascistă, mitul națiunii germane pure în ideologia nazistă sau mitul dacic în naționalismul românesc, funcționează ca niște structuri narative care conferă un sens profund existenței colective. Perspectiva eliadeană asupra mitului ca realitate paradigmatică a fost utilizată pentru a explica de ce aceste narațiuni sunt atât de puternice și de ce ele persistă chiar și în epoca modernă.

Un exemplu notabil al aplicării viziunii lui Eliade în analiza mitologiei politice este interpretarea regimului nazist ca un sistem mitologic, bazat pe o combinație de mituri naționaliste, rasiale și escatologice. Studiile recente au arătat că ideologia nazistă nu a fost doar o doctrină politică, ci o reinterpretare a unor teme mitologice arhaice, precum mitul sângelui pur, al poporului ales și al bătăliei finale între bine și rău.¹⁹ Naziștii au instrumentalizat aceste mituri pentru a crea un cult al rasei ariene și pentru a justifica politicile de exterminare împotriva celor considerați impuri. Eliade a analizat fenomenul în scrierile sale, evidențiind faptul că nazismul a încercat să creeze o nouă mitologie bazată pe simbolismul păgân germanic, însă acest mit era fundamental pesimist, spre deosebire de mitologia comunistă, care promitea un viitor paradisiac. Această diferență a fost preluată de cercetătorii contemporani pentru a explica de ce național-socialismul nu a reușit să creeze un sistem mitologic la fel de stabil și peren precum cel al comunismului.

Reinterpretările teoriilor lui Eliade în contextul mitologiei politice sunt aplicate și în studiile asupra liderilor carismatici și a cultului personalității. Regimurile totalitare din secolul XX au construit imagini ale liderilor lor care se apropie de arhetipurile mitologice tradiționale, folosindu-se de ritualuri, simboluri și mituri pentru a-i transforma pe acești lideri în figuri aproape sacre. Analiza fenomenului stalinist, de exemplu, a demonstrat că Iosif Stalin a fost transformat într-un erou mitic al revoluției, o figură paternală atotputernică, comparabilă cu zeitățile conducătoare din mitologiile arhaice. Studiile influențate de Eliade au arătat că acest tip de conducător nu este un produs al modernității, ci o reiterare a unor modele mitologice vechi, adaptate la noile realități politice.

Un alt aspect important al reinterpretării teoriilor lui Eliade este analiza relației dintre mit și propaganda politică. Propaganda modernă funcționează adesea prin recurs la narațiuni mitologice, fie că este vorba despre crearea unui dușman mitic, despre justificarea unor acțiuni politice prin invocarea unui

¹⁸ Z. Ornea, *Anii treizeci. Extrema dreaptă românească*, Editura Fundației Culturale Române, București, 1995, p. 116

¹⁹ Eugen Simion, *Mircea Eliade: Nodurile și semnele prozei*, Editura Cartea Românească, București, 1977, p. 16

trecut glorios sau despre promisiunea unui viitor utopic. Studiile recente au demonstrat că propaganda electorală și ideologică utilizează în mod frecvent mecanisme similare cu cele ale miturilor tradiționale, creând povești exemplare care sunt menite să inspire și să mobilizeze masele.²⁰ Această constatare a fost influențată de teoriile lui Eliade despre funcția mitului în societate, mai ales despre capacitatea acestuia de a structura realitatea și de a oferi un sens existenței colective.

În cadrul cercetărilor despre mitologia politică, teoriile lui Eliade sunt utilizate și pentru a analiza rolul ritualurilor în legitimizarea puterii. Evenimentele politice majore, cum ar fi ceremoniile de învestire a liderilor, paradele naționale sau discursurile solemne, sunt adesea analizate ca forme moderne de hierofanie, manifestări ale unui sacru secularizat care are rolul de a întări structura de putere. Ritualurile politice, indiferent dacă sunt desfășurate în regimuri democratice sau autoritare, urmează un scenariu mitologic bine definit, care creează o continuitate simbolică între trecut, prezent și viitor. Studiile recente au demonstrat că astfel de ritualuri nu sunt simple formalități, ci mecanisme esențiale pentru consolidarea miturilor politice.

Perspectivile moderne asupra mitologiei politice, influențate de teoriile lui Eliade, continuă să fie relevante în analiza contemporană a ideologiilor și structurilor de putere. De la naționalism la populism, de la comunism la fascism, cercetările demonstrează că miturile nu sunt doar povești despre trecut, ci structuri fundamentale care modelează percepția realității și oferă un sens profund experienței colective.²¹ Prin aceste reinterprețări, se confirmă viziunea eliadeană conform căreia mitologia nu este o relikvă a trecutului, ci un element activ al oricărei societăți, chiar și în epoca modernă, unde se manifestă sub forme adaptate noilor realități politice și culturale.

²⁰ Andrei Oișteanu, Mircea Eliade, de la opium la amfetamine, în revista 22, nr. 18, mai 2007, p. 111

²¹ Daniel Dubuisson, Impostures et pseudo-science. L'œuvre de Mircea Eliade, Presses Universitaires du Septentrion, Villeneuve-d'Ascq, 2005, p. 46

BIBLIOGRAPHY:

1. Roberto Scagno, Alcuni punti fermi sull'impegno politico di Mircea Eliade nella Romania interbellica, în *Esploratori del pensiero umano*, Jaca Book, Milano, 2000, p. 56
2. Joaquín Garrigós, Pasiunea lui Mircea Eliade pentru Spania, în *Revista de cultură*, vol. IV, octombrie 2007, p. 12
3. Andrei Oișteanu, Mircea Eliade și fascinația pentru Cămășile verzi, în *Revista 22*, nr. 15, aprilie 2007, p. 165
4. Mircea Handoca, Mircea Eliade. Biografie, Editura Albatros, București, 1997, p. 156
5. Cristian Vasile, Politică și cultură în România comunistă, Editura Humanitas, București, 2013, p. 158
6. Sorin Alexandrescu, Paradoxul român, Editura Univers, București, 1998, p. 70
7. Mircea Eliade, Istoria credințelor și ideilor religioase, vol. 1-3, Editura Științifică, București, 1981, p. 93
8. Mircea Eliade, Mitul eternei reîntoarceri, Editura Univers Enciclopedic, București, 1999, p. 113
9. Mircea Eliade, Sacral și profanul, Editura Humanitas, București, 1995, p. 160
10. Mircea Eliade, Imagini și simboluri, Editura Humanitas, București, 1994, p. 114
11. Mircea Eliade, Noaptea de Sânziene, Editura Litera, București, 2012, p. 45
12. Mircea Eliade, Salazar și revoluția în Portugalia, Editura Gorjan, București, 1942, p. 46
13. Mircea Eliade, Jurnalul portughez și alte scrieri, Editura Humanitas, București, 2010, p. 76
14. Mircea Eliade, Os Romenos, Latinos do Oriente, Livraria Clássica Editora, Lisabona, 1943, p. 116
15. Florin Țurcanu, Mircea Eliade. Prizonierul istoriei, Editura Humanitas, București, 2007, p. 72
16. Ioan Petru Culianu, Mircea Eliade, Editura Nemira, București, 1995, p. 107
17. Mihai Zamfir, Mircea Eliade și Portugalia, prefață la Jurnalul portughez și alte scrieri, Editura Humanitas, București, 2006, p. 88
18. Z. Ornea, Anii treizeci. Extrema dreaptă românească, Editura Fundației Culturale Române, București, 1995, p. 116
19. Eugen Simion, Mircea Eliade: Nodurile și semnele prozei, Editura Cartea Românească, București, 1977, p. 16
20. Andrei Oișteanu, Mircea Eliade, de la opium la amfetamine, în revista 22, nr. 18, mai 2007, p. 111
21. Daniel Dubuisson, Impostures et pseudo-science. L'œuvre de Mircea Eliade, Presses Universitaires du Septentrion, Villeneuve-d'Ascq, 2005, p. 46